

El Baell. Riuet en el terme de Bassella (Urgellet), entre Ugern i La Salsa.

Baell. Paratge prop de Peramea (Pallars Sobirà). Apareix com *Badello* en un document de l'any 850: «in castro Petrabei in loco q. d. *Badello* --- secus Castellera in Balastuy» (cf. *Coll. Moreau* 1, 187). Es cita també l'any 908 (Abadal, *Pallars i Rib.*, 340).

Baell. Paratge a Sant Julià d'Altura (Vallès occ.).

La Baella. Nom del gual per on passava l'antic camí de Claravalls a Berganui (Baixa Ribagorça), al baranc que baixa de Suerri, oït *la baèla* per Coromines l'any 1955 i per Terrado el 1989. A *ETC* II, 88 s'interpreta el topònim com un cas de conservació dels neutres plurals en *-a*, convertit en femení al desaparèixer el gènere neutre. Cf. *Baella*, cognom a quatre pobles del català occidental (*AlcM*).

Bado. Nom recollit a la Vall d'Assua. *Lo prat del Bado* (Sorre, Pallars S.) (Terrado, 1989). *La font del Bado*, a la partida anomenada *Gargalla* (Llessui, Pallars S.) (Terrado, 1989). En aqueixa alta vall, tant arcaïtzant en tots els aspectes, la conservació de la *-o* final en toponímia és un fet ben corrent. No creiem, per tant, que hagi de veure's aquí un castellanisme.

Bado. Topònim recollit a Castanesa amb les formes *Els Bados* i *Pont dels Bados* (Terrado, 1984). L'informant digué que hi havia hagut mines de coure. Podríem pensar que es tracta d'un topònim castellà introduït en el temps en què les mines eren explotades. Però pot tractar-se també, com en els casos de la Vall d'Assua, d'una forma autòctona, pròpia d'un estrat lingüístic distint del que va imposar el topònim *Guadieso* (< VADELLUM), que tant Coromines com Terrado van recollir en aquesta mateixa vall.

Font de Baellos. Topònim recollit per Coromines a Sumacàrcer (Ribera Alta), no lluny del Xúquer. Pot tractar-se d'un mossarabisme, vista la conservació de la *-o* final i també la pronunciació bilabial de *b*, per tal com en aquest poble es conserva el fonema *v*. Els derivats de VADELLUM s'han convertit també en noms personals: *Vaello* era el cognom matern de l'informant de Coromines a Sant Pere d'Albaida i *Jesús Vaïllo* era el rector de La Nucia quan Terrado va visitar el poble els anys setanta. Coromines remarca que a la Ribera Alta son freqüents els substantius *un bao*, *un baét*. De Antella destaca els topònims *Bao (de)* *Rosca*, *Bao (de)* *La Fonteta* (1962), si bé indica prudentment: «val a dir que el poble immediat aigües amunt, Tous, ja és xurro, proximitat pròpia per dissuadir-nos d'usar-ho com a indicatiu de mossarabisme» (*DECat* IV, 693a50). És clar que darrera dels noms anotats a Antella podria trobar-se el castellà *vado*, però en el cas de la *Font de Baellos* l'absència de diftongació i els indicis de mossarabisme suara assenyals ens inclinen a pronunciar-nos en favor del caràcter mossàrab.

El Bàillo. Paratge del terme de Moixent (La Costera). Nom anotat per Coromines (Moixent XXXII). Se'ns ofereixen dues possibilitats d'explicació: que el nom hagi estat creat o portat per repobladors aragonesos o bé que mantingui una forma mossàrab. En

el primer cas, la forma diftongada *Vadiello* hauria sofert la reducció a *Vadillo*, abans de perdre la *-d-* intervocàlica. No manca algun exemple d'aquestes formes: *Vadiello*, llogaret agregat a Loporzano (Nord, a la província d'Osca); *Vadillo*, nom d'un llinatge aragonès documentat així des del S. XVII. La segona possibilitat admet justificació de dues maneres: partint d'una forma *Baello*, recordem la *Font dels Baellos* de Sumacàrcer, podríem pensar en una pronunciació morisca de la *é* com a *qesra*, fonema àrabic intermedi entre *i* i *e*, que seria sentida després dels catalans com el seu fonema /i/, del qual era molt pròxim, i més estant davant d'una consonant palatal. També podríem justificar el mossarabisme del nom partint d'una forma diftongada *Badiello* reduïda després a *Bàillo*; no és inversemblant que en aquesta vall limítrofa entre València i Castella el mossàrab local participés ja del fenomen de la diftongació, més propi de la zona central. Tractant-se d'un paratge tan considerable com aquest i d'un nom tant important i popular, és poc probable que el nom sigui un aragonesisme, majorment trobant-se dins la vall en el vessant més allunyat del terme d'Enguera i mai freqüentat pels pastors enguerins. (X. T.)

La BAELLS

Antic municipi de l'alt Berguedà, amb església rural i veïnat de cases escampades, avui agregat al te. de Cercs.

PRON. MOD. *ləbə'əls* Borredà (1920); *ləbəəls* a Puig-reig i Santpedor, 1931; id. a Cercs (1955).

La grafia amb què encapçalo, encara que tradicional en l'administració municipal i parroquial és manifestament errònia i infundada històricament: valdria més rectificar-la en LABAELLS.

DOC. ANT. 839, en l'Acte de C. de la Seu d'Urgell, la còpia de l'esborrall continguda en el Capbreu del Cartulari, porta *Lapidibellus*; l'Acte oficial, posat en net, ho transformà en *Lapides Bellos*, donant-li elegant forma llatina (ed. P. Pujol, núm. 236); però res de semblant a aquestes formes no es troba en la documentació posterior, 1359: «Castell de Blanchafort, ab 5 fochs de la perròquia de *Labells* e terme del dit castell --- 12 fochs» *CoDoACA* XII, 70; «Fochs aloers de Berga: lo Mas d'Alta Riba, de la pquia. de *Labells*, 1 foch» *ibid.*, p. 71; a. 1448: «B. R., Rector de Santa Maria de *La Baells*» (SerraV., *Pinós Mtpl.* III, 196); 1649: «Rector de *La Baells*» (SerraV., id. id.).

ETIM. Sens dubte existia la tradició que aquest nom contenia el ll. LAPIS, -IDIS, tradició que arribà més o menys confusa als clergues de la Seu d'Urgell en el S. IX. Però tant la forma moderna com les restants mencions antigues, dels Ss. XIV i següents, posulen, inequívocament com a base etimològica, el seu diminutiu LAPIDELLOS, única possible des del punt de vista fonètic, i única racional i natural en semàntica toponímica.

No és possible pendre seriosament el *Lapides Be-*